Anul III. Orăştie, la 18 Septemvrie (1 Octomvrie) 1904. Nr. 38

ABONAMENT:
Pe an 6 cor.; pe 1/2 an 3 cor.
Pentru România pe an 15 Lei.
Manuscripte nu se redau.

LIBERTATEA

INSERŢIUNI:
se socotesc după tarifă cu preţuri foarte moderate
Abonamentele se plătesc înainte.
Apare în fiecare Sâmbătă.

Respingem calomniile!

Gazetele ungureşti se vede, că şi-au făcut meseria plăcută şi profesională din ponegrirea naţionalităţilor. In special dovedesc o neobosită activitate — de câte-ori e vorba de noi românii şi de mişcările noastre — fie acele de ori-ce natură şi fie ori-cât de îndepărtate de politică.

E de ajuns sĕ se vestească progresul unei şcoale ori biserici româneşti — ca învĕţătorul şi preotul român sĕ fie timbraţi de agitatori de rebeli şi trădători de patrie.

Dacă românii din vre-o comună ori din vre-un orăşel arangează o petrecere împreunată cu vre-un concert ori plane vre-o prelegere din domeniul economic ori cultural — toate gazetele ungureşti strigă în gura mare că »agitatorii periculoşi şi-au pus cortul şi în părţile aceste«.

Calumniile ce sĕ aduc zilnic băncilor româneşti şi întregei noastre mişcări economice — sunt fără sfîrşit şi toate sunt ţinute în stilul furiei bolnave.

Aşa, zilele trecute a fost de ajuns ca consiliul de bursa din Budapesta (care de sigur nu poate fi acusat cu filoromânism) sĕ ia în cota oficială a bursei scrisurile funciare de 4½% ale »Albinei« — ca o sumedenie de gazete ungureşti sĕ debiteze cele mai grosolane calumnii la adresa acestui fruntaş institut al nostru, care nici-când nu a făcut şi nu face decât pură activitate economică.

Când s'a ţinut adunarea generală a »Fondului de teatru român« — această societate a fost tratată ca »trădătoare şi nepatriotică«.

Acum, — după adunarea »Asociaţiunii« la Timişoara, un potop de articoli au grămădit gazetele ungureşti şi capul primei noastre societăţi culturale. Ba voinicosul Bartha Miklos cerea prin foaia sa »Magyarország« — ca ministrul sĕ sisteze stante pede aceasta societate — care ar fi — după părerea lui, un periculos cuib al agitatorilor.

Am putea cita sute şi mii de cazuri în care gazetele ungureşti — aşa din drag senin şi fără leac de motiv sĕ năpustesc asupra tuturor lucrărilor noastre şi ponegresc şi cele mai sfinte ideale ale poporului român.

Ei bine! Cine îndreptăţeşte pe gazetarii maghiari sĕ schimbe faţa lucrurilor şi sĕ-'şi inducă în rătĕcire publicul cetitor? Lucrează acesti gazetari direct la înduşmănirea populaţiei din statul acesta? Ori apoi pe scara ponegririlor deosebite la adresa naţionalităţilor, se înalţă în ochii opiniei lor şi aceasta scară le dă fusceii carierii?

Noi ştim — şi o ştim prea mult — că în ţeara aceasta sunt procurori care zic, că veghiază ca nici o naţionalitate sĕ nu fie batjocorită, sĕ nu împingă pe cealaltă la ură de rassă şi ca toţi sĕ lucre în binele ţĕrii.

Apoi acesti procurori nu sunt şi pentru gazetele ungureşti, nu vĕd, nu cetesc ei sistematicele propuneri şi neîmpăcata ură de rassă, ce transpiră din articolele gazetelor ungureşti — de câte-ori e vorba de naţionalităţi!

Aşa ştim că şi noi stăm sub scutul legilor — până când ne facem datoria de cetăţeni.

Acest scut trebue sĕ ne scape şi pe noi de ponegririle necontenite — şi d'aceea sĕ cerem, sĕ pretindem totdeauna şi cu toată energia, scutul legal.

A fost o întrelăsare păgubitoare, că fruntaşii institutelor şi aşezămintelor noastre — au pus la o parte invinuirile debitate de multe gazete ungureşti.

Sĕ curmăm deci această practică păgubitoare şi în viitor prin rectificări întemeiate ori dacă e trebuinţă chiar şi prin procese de presă se silim pe confraţii unguri sĕ presinte lucrurile româneşti în faţa lor adevĕrată şi lipsită de comentării calumniatoare.

De sigur, că cu timpul chiar şi opinia publică maghiară ne va fi recunoscĕtoare sau cel puţin va cunoaşte lucrurile în adevĕrata lor lumină.

In special încumbă datorinţa comitetului central al »Asociaţiunii« — sĕ lămurească potrivit pe acei gazetari unguri (din Arad, Timişoara, Budapesta, etc.) că »Astra« e o societate per eminenţiam culturală şi nu e cuib de fictivi »agitatori«.

E necesitate şi e o datorinţă naţională sĕ nu permitem nimĕnui sĕ-'şi îngădue calumnii şi injurii la adresa noastră — căci şi noi, în cadrele legii muncind — avem drept sĕ pretindem scutul acestor legi.

V. C. O.

Adunări de popor în Sasca-mont. în Răcăşdia şi Berlişte.

Dl deputat dietal Dr. Aurel Vlad, dela adunarea generală a „Astrei" din Timişoara a plecat în cercul electoral al Sascei-montane, unde fusese cu insistenţă chemat de alegĕtorii cercului.

In pripă s'au şi însinuat trei adunări de popor în Sasca-montană, Racaşdia şi Berlişte. Fiind lucru spontan şi cu grabă aranjate nu sau putut face învitări speciale, deci din acest motiv nu a fost invitat nici confratele dela Lugoj, cu toate că ne-ar fi plăcut sĕ vadă passiviştii nostrii însufleţirea, de care a fost aprins poporul nostru, care nici pe departe nu e aşa slab, precum presupun unii conducĕtori, cari nu şi-au luat osteneala sĕ meargă între popor.

In 26 s'au ţinut adunările în Răcăşdia şi Sasca. La Răcăşdia au fost de faţă peste 2500 de oameni. Au vorbit poporului dl Birăuţiu şi deputatul Vlad, însufleţindu-l şi îndemnându-l a sĕ folosi de drepturile sale la viitoarele alegeri, grupându-se în jurul stindardului naţional. In Sasca-montană, sala mică era ticsuită. Au vorbit poporului părintele Murgu, Birăuţiu, Dr. Vlad, Dr. Nedelcu şi Dr. Tămăşel.

In 28 s'a ţinut o mare adunare în fruntaşa comună Berlişte, unde a asistat peste 2000 de oameni. A vorbit poporului Birăuţiu, Dr. Vlad, Dr. Tămăşel şi alţii. Pretutindenea a fost însufleţirea la culme. Deputatul Vlad a fost primit nu se poate mai frumos, sĕ poate zice triumfal, drept dovadă, că poporul înţelege rostul activităţii.

Din lipsa de spaţiu raportul detailat îl vom da în numĕrul viitor.

Din Austria

— Dinte pentru dinte. —

Mai mult ca „interesante" sunt stările politice în Austria. Şi până la iritante de interesante, le face mai ales crâncenă luptă pentru *limbă* ce sĕ dă între *Cehii* Boemiei şi Nemţi. Cehii cer, cu drept cuvĕnt, ca în Bohemia, în care ei locuesc în majoritate mare, cam ca noi Românii în Ardeal, — limba cehă sĕ fie limba *oficioasă* în toate treburile ţĕrii: în dietă, la judecĕtorii în administraţie, la poste, etc. Cum însĕ în ţeara lor s'au vîrît prin veacuri şi mulţi Nemţi, duşi de politica domnitoare germană (cum vin şi printre noi Ungurii), — Cehii nici nu vreau sĕ facă nedreptate Nemţilor, ei zic: In acele părţi de ţeară, unde Cehii locuesc curaţi, limba oficioasă în toate sĕ fie cea cehă, unde Nemţii sunt curaţi, fie limba lor, ear' unde-'s mestecaţi sĕ fie amĕndouĕ limbile limbi oficioase: sĕ se primească ori-ce cerere ori rugare a Neamţului nemţeşte, a Cehului cehişte, *şi sĕ i-se dee rĕspunsul la fiecare în limba lui.*

Ceva mai drept nu se poate aştepta.

Sub guvernul lui Badeni, nainte cu câţiva ani, cercurile politice din Viena, au recunoscut dreptatea acestor cereri, şi au dat, prin ordinaţiune ministerială, loc la toate, ca sĕ fie odată pace în ţeara mult frĕmântată de lupte naţionale, în Bohemia. Şi se îndreptaseră acolo lucrurile bine. Dar' Nemţii austriaci, se simţiau umiliţi prin asta şi au început scandale în dieta din Viena, făcênd cea mai destrăbălată opoziţie guvernului, până ce nu va face ce a făcut, că nu a iertat ca Cehii sĕ capete o atare dreptate. N'a trecut doar' un an şi jumĕtate, şi guvernul s'a vĕzut *silit* sĕ retragă ordinaţiunile ce îndreptau limba cebă.

Dar' cu asta şi-a aprins pae în cap cu Cehii! De atunci guvernul din Viena, scăpat de obstrucţia Nemţilor, a dat de obstrucţia Cehilor, şi lucrările lui sunt în dietă împedecate într'una. Cehii, cu drept cuvĕnt strigă la rĕndul lor: Până ne redaţi drepturile ce le câştigasem odată, cu multe lupte, nu vĕ mai dăm pace! Dieta voastră e ca aruncată în aer, şi constituţia ţĕrii împedecată!

Aşa merge asta acum de ani de zile.

Acum, că pe mijlocul lui Octomvrie dieta Austriei se va conchema la Viena, şi că ministrul-preşedinte Körber a împĕcat pe Poloni, ca sĕnu spriginească şi ei pe Cehi, — deputaţi cehi adunaţi în sfat, au hotărît că şi rĕmânênd singuri, tot vor împotrivi guvernului toată puterea lorşi-'i vor zădărnici ori-ce lucrări în dietă, până nu le dă dreptul *limbei* în ţeara lor, precum ei îl cer, in toate!

Se ştie însĕ că în Austria şi fiecare provincie (Austria-de-jos, Bohemia, Bucovina, Galiţia, etc.) îşi are şi dieta ei locală, (cum şi-ar avea d. e. Ardealul şi dieta lui locală, afară de dieta ţĕrii în Pesta. Şi în dieta asta locală se hotăreşte asupra multor treburi de ocârmuire din lăuntru a provinciei, asupra trebuinţelor de azi.

Acum Nemţii din Bohemia au dat lumii de ştire, că ei vor porni pe drumul politicei: dinte pentru dinte! Şi au declarat, că precum deputaţii cehi din dieta din Viena, împiedecă aceea dietă a lucra în numele ţĕrii, aşa şi ei, în dieta locală a Bohemiei, vor împiedeca ori-ce lucrare a acestei diete de casă a Cehilor!

E o luptă foarte înverşunată! Amĕndouĕ naţiunile sĕ ţin tare una contra alteia. Sfîrşitul însĕ va fi tot acela, azi ori mâne, că Cehii vor eşi biruitori, căci pe partea lor e dreptatea causei.

Comuna.

Pas înainte, ori înapoi, în conducerea comunelor?

Ziarul semioficios *„Az Ujság"* al ministrului preşedinte Tisza, publică în numĕrul seu dela 18 Sept. n. un articol asupra felului cum ar fi a sĕ schimba forma de ocârmuire a *comunelor* în ţeară.

Fiindcă ideea „simplificării administraţiei" preocupă încă unele capete în guvern, felul de ocârmuire în viitor a comunelor, pare că cade şi el în planurile simplificătorilor.

Autorul articolului de care vorbim, începe cu aceea, că legea comunală de acum, împarte comunele în trei categorii: 1. *Oraşe* cu magistrat regulat; 2. *comune mari*, cari deşi nu au magistrat regulat, dar' îşi pot îndeplini de sine afacerile ce legea le impune; şi 3. *comune mici*, cari, din lipsa de mijloace, nu-'şi pot împlini sarcinile ce le prescrie legea pentru comune, ci pentru a le putea întimpina, trebue sĕ se însoţească cu altele la un loc.

Din împărţirea asta a legii, autorul articolului numit, trage sfîrşitul, că executătorii legii au dus greşit în îndeplinire legea, când comunelor mici de sub 3, le-am dat şi lor fiecăreia reprezentanţă comunală, cu socoteli şi venite de sine; căci făurătorii legii nu aşa vor fi înţĕles lucrul acesta! Acele comune, cari nu-'şi pot susţinea organele (slujbaşii) de lipsă pentru a fi şi ele comune ca cele mari, îşi pierd prin asta titlul de *„comune"* peste tot, şi numai cu mai multe alte comune laolaltă trebue sĕ formeze *o comună* administrativă! Căci altfel, nu e la loc, ca o comună mică de azi, se aibă şi ea, precum de fapt le are, toate drepturile pe care le are o comună mare! (Nu, nu! Doar' cei din comuna mică nu-'s şi ei cetăţeni ai ţĕrii, plătind dare ca şi cei din comunele mari, ei numai pentru că-'s mai puţini la un loc, sĕ fie scurtaţi de unele drepturi cetăţeneşti, pe care cei mulţi la un loc le au! Vezi ce mai cap luminat la patriotul cu nasul mare Uszkay Károly! R. „L.")

„Căci prin asta — zice d-nul Uszkătură mai departe — comuna Békéscsába cea cu 36.000 locuitori, e pusă prin legea comunală tot sub o pălărie cu ori-care comună de nord (slovacă) cu 100—120 de locuitori! Şi una are representanţă comunală şi alta. Şi una şi alta exercită aceleaşi drepturi, pe care cap. III. din legea comunală le asigură oricărei comune!

Afirmă apoi, că în administraţia comunelor mici, singurul organ ce poate fi luat în socoteală, e notarul cercului, care e silit sĕ se frĕmânte cu atâtea representanţe, şi primării, care îl reţin numai dela lucrările sale celelalte. (Dar' cine a avut idea inchisitorică, sĕ pună pe notarul „membru natural" ba chiar conducĕtor al tuturor representanţelor din cercul seu? De asta n'a fost lipsă de loc, şi atunci el n'ar fi reţinut dela „lucru", şi şi representanţele ar putea hotărî cu adevĕrat libere asupra chivernisirii averilor comunale! Prin înghesuirea lui acolo, s'a luat mult din adevĕrata libertate a representanţelor! R. „L".)

„Pentru câte alte lucrări importante notarul nu mai ajunge sĕ aibă timp, — urmează Uszkáty — căci trebue sĕ pertracteze separat cu fiecare din primăriile şi representanţele celor 5—10 comune ce are în cerc, asupra alor astfel de lucruri simple, pe cari aşa de frumos le-ar putea decide în o representanţă a tuturor comunelor laolaltă! (Desfă, d-le, pe notar, de acel obligămênt al legii de a conduce *el* representanţele, şi iacă ia-'i făcut şi lui mult bine, dar', te asigur, comunelor şi mai mult! Multă nemulţumire ar pierî atunci îndată din istoria administivă a comunelor! R. „L".)

„Reuniunea regnicolară" (à toată ţeara) a notarilor, a înaintat acu-'s nouĕ ani un memorand ministrului de interne de pe atunci. Acest memorand s'a estins şi asupra statoririi categoriei comunelor. Şi mersul de idei al memorandului în acest punct pornea de acolo, ca sĕ nu se stângineascĕ putinţa de desvoltare a comunelor, şi sĕ se şteargă autonomia administrativă de pân'acum a comunelor mici nedesvoltate! Pentru a se putea acest lucru, memorandul (notarĕşilor) a propus formarea *comunelor-cercuale* administrative, în frunte cu *representanţă-cercuală*, compusă din tri-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

mișii comunelor în proporția locuitorilor. Aceasta representanță cercuală, ar esercita apoi, sub conducerea notarului, acele drepturi și datorințe (asupra tuturor locuitorilor din cerc), pe care le dă legea comunală comunelor. (Ce prilegiu minunat ar mai fi acesta pentru fel și fel de pișicherii! Când ar fi oamenii mai cuprinși cu lucrul câmpului, ori ar fi gerul mai mare, ori ar fi ploi mai grele, domnul notar ar convoca „pe mâne“ zi de lucru, representanța, știind că n'o sĕ vină nimenea din comunele vecine, și apoi cu doi-trei de pe lângă sine, și-ar aduce, „în numele legii și a comunelor“ cele mai năzdrăvane hotărîri pentru ele! O, mulțam de combinație! R. “L.“)

„Ștergerea autonomiei administrative a comunelor mici, și organisarea comunelor cercuale, ar crea unitatea administrativă în gradele de jos, și ar valora acea nisuință justă, întemeiată pe purtarea de sarcini comune, că și locuitorul celui mai mic sat, ar gusta toată bunătatea administrației, ca și omul din cea mai desvoltată comună! (Dar' d-le Uszkay, nu bagi de seamă, că chiar așa cum azi e, au și cei din comunele mici aceea-ce d-ta doreștiaci? Și chiar prin propunerea d-tale s'ar lua acest drept, acest favor, această *egalitate* dela cetățeanul din comuna mică?!

„*Această idee*, pe care reuniunea regnicolară a notarilor a sulevat'o acum nouĕ ani, *a cucerit acuma teren și în acele cercuri*, dela *cari atârnă în prima linie reforma administrației noastre*“...

Mulțam de veste bună! O fi, o fi, că ideea a cucerit teren în cercurile hotărîtoare. Și se poate și aceea că din ea — trup sĕ vedem făcêndu-se. Dar' întrebăm noi pe ori-ce om cu capacitate de judecată și simțĕmênt pentru ce sĕ zice *progres* și *libertate:* va fi o atare restrângere, o atare despoiare a comunelor mici, în care pot trăi cetățeni foarte buni și folositori patriei, de drepturile lor autonome comunale, — va fi ăsta un pas *înainte* ori *înapoi?* Spre *progres*, spre *libertate*, ori spre *absolutism* mascat?

Adunarea generală
a Asociațiuni la Timișoara.

Raportul sosind pentru numĕrul trecut prea târziu îi dăm acum numai resumat.

În presara zilei St. Mării a sosit din Sibiiu comitetul central la Timișoara. Lui s'a asociat în drum participanți din toate părțile locuite de Români între cari și Dr. Aurel Vlad. La gara din Timișoara oaspeții au fost primiți de comitetul de încuartirare.

La hotelul »Principele de coroană« s'a ținut seara de cunoștință.

În dimineața următoare festivitățile s'au înaugurat cu slujba lui D-zeu în ambele biserici românești. La 11 ore a. m. a deschis adunarea generală, fiind președintele Șuluțiu bolnav, Dl Dr. L. Leményi cu o frumoasă vorbire ocasională. Lui i-a rĕspuns în numele despărțĕmêntului timișorean, bunul și cunoscutul Român Em. Ungurean. Astra e salutată apoi de Dl Dr. Dobrin din Lugoș în numele fondului de teatru român. După-ce sĕ examinează rapoartele de către comisiuni alese anume, ședința primă sĕ închide și sĕ convoacă a doua, pe ziua următoare pe Sft. Ana. La ameazi s'a ținut masă comună la hotel. Toastul prim l'a ridicat președintele Dr. Leményi pentru M. S. Impĕratul și regele nostru, Dl Cosma Partenie ridică păharul în sănĕtatea vrednicului director al despărțĕmêntului timișorean, Dl Em. Ungurean. Dl Dr. Aurel Cosma închină pentru oaspeți. Părintele Nic. Ivan cuvintează pentru representanții reuniunilor surori: Ungurean, Dr. Dobrin și Dr. Oncu. Sĕ ridică apoi Dr. N. Oncu și închină pentru femeia Română. Entusiasmul creștea și din chaosul asurzitor au început sĕ se desprindă strigăte: Vlad! Vlad! sĕ-'l auzim pe Dr. Vlad. Înaintea lui Vlad sĕ ridică însĕ advocatul Patița din Alba-Iulia și închină pentru tinerimea română, de care vrea sĕ lege speranțele națiunii. O îndeamnă la dragostea de neam și respectarea tradiției în luptă. Ultimele cuvinte au fost interpretate de mulți — mai ales de tineri — ca aluzie la noua direcție politică, ceea-ce a îndemnat și mai mult pe tineri sĕ provoace cuvêntul lui Dr. Vlad.

Entusiastul deputat al Dobrei cedează dorințelor și ia cuvêntul după-ce sĕ potolește adevĕratul potop de aplause.

»Ca simplu representant al generațiunei tinere îmi țin de datorință a rĕspunde antevorbitorului, care ne leagă de inimă sĕ continuăm opera de regenerare a poporului nostru. Suntem și am fost conștii de această datorință. O vom face însĕ așa cum credem mai bine, nelăsându-ne influiențați de prejudiții. În ce privește iubirea de neam între noi și bĕtrâni, nu este nici o deosebire. Între împrejurări schimbate credem însĕ că trebue sĕ ne schimbăm și noi tactica și dacă numai cu un pas vom da înainte, scopul și atunci ni l'am ajuns. Avem neînvinsă încredere în puterea de vieață ce zace nesăcată acolo jos în rîndurile poporului nostru. De aceea și aci ca și în tot locul sĕ ne aducem aminte de opinca română, pe care trebue s'o facem fericită. Opinca română sĕ trăiască! Taraful de lăutari intonează cântul »Deșteaptă-te Române.«

Numai pe la 4 oare s'a isprăvit banchetul.

Seara la 8 oare a urmat concert cu program clasic. Zaharie Bârsan stipendistul fondului de teatru român a declamat mai multe poesii proprii și de alți autori. Dșoara Adelina Piso a cântat la violină, dșoara Minerva Cosma, Dogée și Isac au cântat la pian, ear Dna Lucia Cosma din voce. Toate s'au achitat bine de rolul lor. Lume multă au luat parte, printre cari și comandantul de corp Schwitzer cu suita.

În ședința din ziua a doua s'a ales comitetul central pe un nou period de 3 ani în persoanele: I. St. Șuluțiu president; Dr. Atanasie Marinescu, vicepresident.

Membrii ordinari în comitet: Partenie Cosma, Dr. Ambrosie Chețan, Dr. Cornel Diaconovich, Nicolae Ivan, Dr. Liviu Leményi, Iuliu Muntean, Ioan N. Negruțiu, Ioan Papiu, Dr. Ilariu Pușcariu, Dr. Eusebiu Roșca, Dr. Octavian Russu, Nicolae Togan.

Membrii suplenți în comitet: Dr. Ilie Beu, Dr. Miron Cristea, Dr. Vasile Bologa, Arsenie Bunea, Gavriil Precup, Romul Simu.

Președintele mulțămește tuturora, cari au luat parte, înainte de a declara de închisă adunarea generală din anul acesta, își exprimă regretul că archiereii nostrii nu dau destulă atențiune nisuințelor asociațiunii.

Serbările s'au încheiat cu un bal splendid ce s'a arangiat tot în sala dela »Principele de coroană.«

Pentru anul viitor Asociațiunea a fost învitată sĕ-și ție Adunarea generală în Sibiiu, Brașov și Alba-Iulia. Unde se va ținea, o va decide ulterior comitetul central.

Dela Hunedoara.

Școală cu 2 învĕțători. Cor mixt. Despărțĕmêntul „Asociațiunii“.

Dela Hunedoara din nou primim vesti îmbucurătoare. Școala ce părângenise câțiva ani a fost adusă la vieață rodnică prin entusiasmul românilor de bine. După-ce a succes o învoială cu dl protopop Avram P. Pĕcurariu, care a cedat apartamentele, ce erau menite ca locuință parochială — cei 105 copii de școală au fost așezați în două sale corĕspunzĕtoare. Cu ajutorul de 240 cor. votat de Ven. Consistor din Sibiiu s'a putut institui un al doilea post de învĕțător și azi Hunedorenii au două probate puteri didactice pe dl teolog abs. Andrei Ludu și d-na vĕd. Maria Mosora n. Turdășan.

Progresul școalei dar' e asigurat — spre mângăere tuturor celor-ce se interesează și jertfesc pentru școală.

*

Buna pornire împintenează la fapte tot mai vrednice. După-ce anul trecut corul orășenilor în frunte cu tinerii inteligenți — a avut succese desĕvîrșite — în toamna aceasta s'a intregit corul și cu cor de dame și așa acum Românii din Hunedoara au un cor de peste 70 persoane sub destoinica conducere a domnului Andrei Ludu.

*

In urma înțĕlegerii cu fruntașii din Deva, Românii hunedoreni au învitat despărțĕmêntul Deva al „Asociațiunii“ sĕ-'și țină adunarea generală în Hunedoara. Adunarea se va ținea *Duminecă în 9 Octomvrie,* — pe când Hunedorenii fac pregătiri mari. Arangează petrecere, concert, banchet, etc.

Numai înainte.

W.

Din pildele altora.

Timpurile grele scot la iveală și oamenii grei. In nĕcazuri îți poți cunoaște amicii.

Din prilegiul rĕzboiului ruso-iaponez, sĕ scrie, că în Rusia s'au arĕtat inimile a mulțime de femei din familiile nobile rusești în toată frumseța lor!

O doamnă, principesa Jussupov, a instalat un tren întreg sanitar, cu personalul de lipsă și cu bandagele și medicinele și unele de lipsă sanitarilor pe câmpul de rĕzboiu, și așa 'l-a pornit și 'l-a trimis pe câmpul de rĕzboiu, ca sĕ vină într'ajutorul fiilor răniți ai patriei.

Contesa Bobnievski n'a voit sĕ rĕmână nici ea înapoia amicei sale, și a aranjat și ea pe cheltuielile ei un tren asemenea aceluia și 'l-a pornit zilele trecute, dela Moscva, spre câmpul de luptă.

Firește, a costat milioane un atare tren. Fiecare e în sine un spital mare, ce se mișcă pe roatele trenului. Are zeci de diaconise (femei îngrijitoare de bolnavi), paturi de câmp, unelte de legat, unelte pentru doctori, medicini, etc.

Ear' sora mai mică a contesei, urmând pilda surorii sale mai mari, a făcut o fondațiune bogată, din care sĕ fie date ajutoare celor întorși acasă ciungăriți și invalizi din rĕzboiu.

Marea principese Bieloselsky a făcut o fondațiune mare pentru ajutorarea vĕduvelor și familiilor rĕmase fără sprigin prin moartea capilor de familii în rĕzboiu.

Contesa Suralov pregătește și ea un tren de sanitari pentru câmpul de rĕzboiu. Ear' contesele Speramschi și Ignatiev au plecat ele însași, ca simple surori de caritate, pe câmpul de rĕzboiu, ca sĕ-'și facă datorința de a îngriji de cei răniți.

Nevasta generalului *Stössel*, comandantul cetății Porth-Arthur, n'a voit sĕ plece din cetate la începutul rĕzboiului, ci sta și ea acolo unde soțul seu luptă pentru neam, și s'a pus în fruntea femeilor ce îngrijesc de răniți. Chiar sĕptĕmâna trecută a venit știrea, că înalta doamnă, soția generalului Stössel, pe când lega *la bolnavi răniți în luptă,* a fost și ea rănită la umĕr de un glonte din o bombă inimică, și acum e și ea printre răniții rĕzboiului!

Și multe alte familii rusești au contribuit cu sume mari pentru scopul rĕzboiului, — dând pildă bună poporului, ca și el sĕ se însuflețească și sĕ se jertfească pentru onoarea neamului seu, pusă în greu joc.

FOIȚA

O cariera.

Niță Papălapte e băiat teribil. Zbuciumatele plăceri trăite și vieața lui fenomenală mi-a povestit-o cam așa:

Tatăl meu, Sofronie, coaforul, s'a născut în iesle, ca Domnul nostru Isus Christos. Eu, mai modern la gust, m'am născut în tramvaiul electric. El mergea sĕ grebleze pĕrul unei cucoane de boier, în fiecare dimineață.

Intro zi, s'a certat cu cameriera. Când sĕ-'i tragă una după ceafă, — iată că iese cucoana.

— Ce faceți? — întrebă dînsa.

Cameriera, care știa că cucoana urește din suflet certele, dar' iubește cu patimă aristocrată scenele de dragoste din — antișambre — s'a recules de grabă:

— Cucoană, zise ea, — coaforul vrea sĕ mĕ sărute.

— O iubești? — zise cucoana zimbind, către tata.

— Ho-ho-hoi? — Da încă cum? — zise tata.

— Bine! zise cucoana. Atunci sĕ vĕ cununați, și eu vĕ binecuvênt!

Tata s'a învoit din rĕzbunare. La trei sĕptĕmâni s'au cununat. După cununie tata și-a plătit liniștit datoria. Și-a bătut nevasta. Apoi și-au trăit în tignă lunile de miere, a cărui fruct am fost eu. Până sĕ mĕ nasc eu, tata n'o prea bătea pe mama. Numai când se îmbăta și îi venea aminte scene din antișambra cucoanei, se mai încumĕta la câte un pumn după ceafă.

In ziua când m'am născut, tata era în toiul lui. Era vesel. S'a urcat cu mama în tramvaiul electric, sĕ facă o escursie de Duminecă, la grădina unei berării din mahalale. Când s'au întors, spre seară, tata era cu dispoziție înflorită. Conzumase.

Urmarea acestei dispoziții a fost un pumn în cârca mamii, pe când erau în tramvai. Acest pumn m'a întrodus la vieață. Nici una, nici două, m'am născut în tramvaiul electric.

Tata s'a înduioșat. Vĕzênd că-'s fecior, nu voia altceva decât sĕ mĕ ducă la birt. Avea un presimț, că voi deveni fala lui cu timpul, — voi deveni ministru de comerciu.

Din învălmășagul ce s'a făcut împrejurul meu, ne-a descurcat poliția. M'au transportat oficios — acasă.

Eu nu eram bine dispus. Am plâns bagseamă toată noaptea și tata nu putea sĕ doarmă.

S'a sculat și s'a dus de-acasă Spunea că nu poate suferi toastele băieților mici, deci nu se va mai întoarce până-ce voiu crește nițĕl. Nici nu 'l-am vĕzut mai mult.

Mama s'a întrămat și m'a crescut.

Pe urmă a dat divorț și s'a măritat de nou.

Eram de șapte ani. Tata meu cel nou, era brutar și brutal. Mĕ bătea — sistematic. Mai ales mĕ bătea ca sĕ-'mi șterg nasul. Odată mi-a dat o palmă încât am căzut în covata cu aluatul ce dospia.

Abia m'am curățit pe cap de aluat.

De noapte, am fugit de acasă și am devenit gazetar, acì în București. Vindeam gazetele pe stradă, cu un noroc deosebit.

Intâi colaboram la vinderea ziarului unui grec burtos, care făcea parale din ziaristica Română. Pe urmă vindeam ziarul unui bulgar. Trăiam la un măturător de stradă, — bărbatul blând al unei babe îndrăcite. Dar' era Român.

La gazetă eram 50 de gazetari, toți Români. Noi vindeam gazetele pe străzi.

De scris, o scriau Bulgarii, Grecii, Ovreii, și Muscalii. Dar' ce are a face? Din munca lor trăiam și noi.

Aveam un prieten, Ioan Cîrlințatul.

El știa sĕ cetească. După-ce vindeam gazetele, ne așezam supt portalul administrației ziarului și el îmi citea gazeta. La un an de zile știam și eu sĕ citesc. Am încercat apoi sĕ scriu, dar' făceam literele ca cele de tipar, pe cum le vedeam în gazetă.

Abia la un an le-am învĕțat și celelalte.

Așa am dus-o timp de doisprezece ani.

Citeam și vindeam gazete. Eram deja holtei, dar' n'avea nime glas ca mine, când strigam pe Calea Victoriei. „Mărirea României“, „Mărirea României“, — cinci bani, — cinci bani — bucata, — ediția de — poimâne!“

Deodată s'a dat criză la redacție. Era pe când chestia națională luase avênt în țeară. Redactorii Ovrei, Bulgari, Greci și Muscali, se certase pe tema asta.

Se învinuiau împrumutat, că nu-'s destul de buni Români și naționaliști destul de înfocați.

In păruiala generală s'a născut crisa.

N'avea cine sĕ facă ziarul. Atunci proprietarul ne-a chemat la dînsul, — pe noi, pe gazetarii, cari desfăceam ziarul.

— Știți voi scrie? — ne-a zis el, încruntat.

— Da cum sĕ nu, boierule? — iam rĕspuns.

Atunci el ne-a ales după „espresia feții“ și ne împărți rolurile.

Eu am devenit — riporter. Mi-a spus părintește sĕ cutreer străzile și birturile, și unde voiu vedea vre-un scandal sĕ mĕ încaer și eu, sĕ provoc bătaie, apoi altă zi sĕ scrie — raport și impresii. Dar' sĕ nu uit — „momentul național“ din toate câte am vĕzut...

Mi-a promis salar de 40 de franci și mi-a dat avans — cinci lei.

Eram fericit. Eram adevĕrat gazetar.

Da, iată, — soartea, care m'a destinat sĕ fiu altceva — nu mi-a fost părtinitoare.

Cât ce m'am simțit — riporter, am întrat la birtul din Mahalaua Popamihalache, numit „La leul și cârnațul“. Acì era lume multă, lume care consuma niște cârnați mărunței, numiți de recunoscĕtorii Români, cu numele de „Patricieni“, ca semn al orgoliului lor pentru glorioșii strămoși Romani. La a treia idee (știți la noi la București, țuica se numește: idee) câțiva cetățeni „de culoarea: roșu“, sau încăerat de mine. Scurt și precis: m'au bătut snop. Dar' eu eram vesel.

Aveam ce sĕ scriu la ziar. Și am scris următoarea știre:

Mare scandal la restaurantul „Leul și cârnațul“.

„In noaptea de ieri spre azi, era public mult și elegant la restaurantul numit. Intre alții am putut, cu o desteră atenție, sĕ deosebesc pe Regele cu întreagă suita, pe scandalosul președinte al consiliului D. Sturza și clica lui. După miezul nopții s'a declarat scandal.

Discreția mĕ oprește sĕ descriu amĕnunte.

Dar' sfîrșitul bătăliei a fost: doi morți și trei răniți“.

Directorul ziarului era la „șosea“ cu „muscalul“ și cu o damă, când am publicat știrea asta. Altă zi am fost escortat la poliție, deoare-ce poliția nu știa nimic despre cei doi morți și trei răniți. Ací am descurcat afacerea. Directorul n'a cetit gazeta, și eu am scăpat.

Aceeași seară după apariția știrei, treceam prin strada „Chir Ipsilante“. La un loc era tumult. Dau sĕ rĕzbat, — nu se putea. Intreb: ce-'i? Unul îmi zice: „O babă bĕtrână de 80 de ani a murit „stante pede“, în stradă“.

Dau sĕ înaintez, — nu se putea. Intreb pe altul: cei? Și acel „altul“, îmi zice: „O femee a născut o fetiță moartă, ací în stradă, „stande pede“.

Alerg la redație și dau știrea următoare:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rĕzboiul.

Armata rusească s'a retras până lângă Mukden. Pe malul drept al rîului Hun, ce curge spre sud de Mukden în direcţiune vestică, Ruşii au început sĕ facă puternice întărituri de pământ, de unde sĕ deduce, că aici aşteaptă atacul armatei inimice japoneze, care înaintează în 3 coloane şi îi desparte de Mukden, numai 2 zile de marş, adecă vre-o 60 kilometri.

In înaintarea Japonezilor, ei au ocupat fără multă perdere, însemnatele mine de cărbuni dela Jentai, care aprovizionau cu cărbuni trenurile căii ferate siberiane.

Port-Arthurul sĕ mai ţine, cu toate că căderea cetăţii în mâna inimicului sĕ aşteaptă zilnic.

Chipuri din rĕzboiu. Sora de caritate Engelhardt scrie din Anpring ce sĕ află în apropiere de Liaojang unde s'a dat lupta crâncenă între Ruşi şi Iaponezi, următoarea epistolă interesantă, care dă un chip despre spaima şi fiorul rĕzboiului:

In Anpring am stat două sĕptĕmâni şi în vremea asta s'au dat 3 lupte în 18-19 şi 31 Iulie. Toate luptele au fost pe dealuri, că şesuri nu sunt pe aici. Nu e cu putinţă sĕ redau totul ce am vĕzut şi suferit în faţa răniţilor ce veneau cu sutele din linia focului. Îi punea simplu de-arîndul pe pământul gol. Mulţi nu-'şi mai veneau în fire şi muriau aşa. Alţii trebuiau sĕ aştepte până le vine rîndul sĕ-'i bandageze. Văităturile şi suspinele lor îţi rupea inima. Eram ca în iad. De mai multe-ori am fugit în cortul meu sĕ plâng amar. Cu lingura le dam nenorociţilor ceai şi apă ca sĕ-'şi stâmpere setea frigurilor. Apoi am asistat la bandageat. Câtă mizerie Doamne. Pe cei ce mureau îi băga câte 7 într'o groapă, fără sicriu ci numai înfăşurat într'un cearceaf. Mulţi nu erau recunoscuţi, neaflându-se la ei numele. Sub îngrigirea mea au murit mulţi. Un oficer tinĕr întreba mereu: »Mi-a sosit întradevĕr ora ultimă«? Sĕrmanul muri lăsând în urmă-'i o mireasă şi pe mamă-sa bĕtrână. I-am spălat cadavrul şi i-am închis ochii, cari încă tot păreau a privi spăriaţi de frica morţii, spre mine. El a fost rănit în foale. Pe lângă toate nu aveam nici măcar gheaţă sĕ stîmpărăm focul ferbinţelei. Cele mai grozave răniri sunt cele din foale, aproape toţi mor de ele. Ofiţerii şi soldaţii greu răniţi, sĕ transpoartă pe lectici mai departe, pecând soldaţii de rînd, mai uşor răniţi, câte doi pe o căruţă care scutură teribil. Acum ne umblă mai bine, avem numai 80 de bolnavi de Dysenterie.«

Tot spre înflorire.

Meseriaşii nostrii români din Orăştie, sub conducerea zelosului şi mult promiţĕtorului ei conducĕtor-preşedinte, *Constantin Baicu*, care şi de astădată s'a dovedit şi sĕ va dovedi întotdeauna, că cu cea mai mare sîrguinţă şi dragoste, pentru înaintarea meseriaşilor români stă în fruntea lor, au arangeat şi de astădată o frumoasă *şedinţă literară*, împreunată cu dans, Duminecă d. a. 25 Sept. a. c., în sala mare a hot. „Transsylvania" din loc, cu următorul program:

1. „Nu te-ai priceput", de G. Coşbuc, decl. de D-şoara *Ana Boer*.
2 „In trista mea singurătate" de E. Sabo, decl. de D-şoara *Ecaterina Russu*.
3. „De eşti Român" de Vulcan, decl. de dl *Nicolau Botariu*.
4. „Iubitului" de Cruţu-Delasĕlişte, decl. de D-şoara *Anuţa Berian*.
5. „Trei de-odată" de Maria Cioban, decl. de dl *Gavriil Crişan*.
6. „Mireasa" de Sabo, decl. de D-şoara *Mariţi Martin*.
7. „Oda calicului" de Cruţu-Delasĕlişte, decl. de dl *Nicolae Oprişiu*.

Stimatele şi drăgălaşele noastre d-şoare de meseriaş, care au avut plăcerea a sĕ produce cu câte o frumoasă declamaţiune în mijlocul atâtor alţi participanţi, s'au produs în chip destul de frumuşel şi spre mulţumirea tuturora, cât şi tinerii nostrii meseriaşi, cari deasemenea şi-au împlinit datorinţa de meseriaş român, sĕ le fie spre laudă şi primească sincerile noastre mulţumite, şi îi rugăm ca şi pe viitor sĕ ni-sĕ înfăţişeze cât sĕ poate de mulţi şi multe, cu dorinţa de a sĕ produce cu câte o frumoasă declamaţiune.

Ear stim. şi mult meritatului nostru cond.-preş. Const. *Baicu*, îi dăm şi pe calea aceasta mulţumitele noastre şi îl rugăm ca în totdeauna sĕ ne stee într'ajutor şi în mijlocul nostru spre a ne conduce şi a ne povăţuí la toate cele mai bune fapte de înflorire a meseriaşului, carele fiind atât de muncitor şi de obosit, totuşi sĕ află bine şi mulţumit, când vede în fruntea aşa zicênd Reuniunii lor, un om mai inteligent din clasă mai înaltă mai deştept, carele îi conduce, îi povăţueşte, îi are dragi şi nu sĕ fereşte de-ai cerceta şi ale împlini dorinţele lor pe cât sĕ poate. Deci primească sincerile lor mulţumite şi recunoaştere din partea meseriaşilor nostrii români. Trăiască mulţi şi fericiţi ani spre a le sta steag desfăşurat şi fâlfăitor în mijlocul lor.

Viligă.

Convocare.

Membrii „Despărţămêntului VIII Deva al Asociaţiunei pentru literatura şi cultura poporului român, precum şi toţi aceia, cari doresc a deveni membrii „Asociaţiunei" prin aceasta sĕ învită la adunarea generală a despărţămêntului ce se va ţinea în oraşul Hunedoara, Duminecă la 9 Octomvrie a. c., la 11 ore a. m., în biserica gr.-or.

Ordinea de zi.

1. Deschiderea şedinţei prin directorul desp.
2. Raportul notarului, despre activitatea comitetului cercual dela ultima adunare generală.
3. Raportul cassarului despre starea cassei.
4. Alegerea unei comisiuni pentru conscrierea membrilor şi încassarea taxelor restante.
5. Alegerea unei comisiuni pentru controlarea raportului presentat de notar şi a socotelilor date de cassar.
6. Cetirea disertaţiunilor insinuate cu 24 ore mai nainte, la directorul desp.
7. Desbateri asupra propunerilor insinuate, conform regulamentului.
8. Raportul comisiunilor escrise.
9. Alegerea comitetului cercual pe durată de 3 ani.
10. Statorirea locului pentru ţinerea adunărei generale pe anul viitor.
11. Disposiţii pentru verificarea protocolului.

Deva, la 28 Septemvrie, 1904.

Pentru comitetul cercual.

L. S.

Dionisie Ardelean not. desp. — Dr. Ales. L. Hossu dorectorul desp.

NOUTĂŢI

Dl I. Moţa împlinindu-'şi osânda de 2 luni temniţă la Cluj pentru articolul „A murit Matia şi cu el dreptatea" se va reîntoarce Duminecă la Orăştie.

Boale lipicioase în Orăştie. Lingoarea (tyhusul) şi scarlatina s'a rĕspândit aşa de tare în oraş, încât primăria s'a vĕzut silită sĕ ordone închiderea şcoalelor inferioare.

† **Dionisie Lula**, preot gr. or. în comuna Folt, a încetat subit din vieaţă, Joi în 29 Sept. a. c. In etate de 56 ani şi 33 al preoţiei. Inmormântarea se va face Sâmbătă în 10 Oct. st. n. în cimiterul gr. or. din Turdaş.

Odichnească în pace!

Mare concert în Hunedoara. Românii din Hunedoara învită cu toată onoarea la ***Concertul*** dat de corul Reuniunii femeilor române, din prilejul adunării despărţĕmêntului »Asociaţiunii«, ce sĕ va ţinea, Dumine6ă în 9 Oct. st. n. 1904 în sala hotelului »Hunyadi Várhoz« din Hunedoara. Adunarea desp. »Asociaţiunii« sĕ ţine în aceeaşi zi, înainte de ameazi în biserica gr. or. — după o liturgie. După adunare banchet. După concert dans.

† **Ioan Roman**, paroch gr.-or. în Luncoiul-superior şi membru al sinodului protopresb. al Zarandului, după un morb greu şi îndelungat, a rĕposat în Domnul, Sâmbătă în 24 Sept. n. 1904, în etate de 66 ani şi 40 al preoţiei.

Sĕ odichnească 'n pace!

Gimnasii şi-'n Haţeg. Representanţa opidului Haţeg a hotărît de curênd, înfiinţarea unui fond de 10.000 cor. din care peste câţiva ani sĕ se ridice şi în Haţeg un gimnasiu. Contra hotărîrii „patriotice", care aşa dintr'una aruncă o sarcină aşa mare pe locuitorii oraşului, (deşi au deja 20% arunc comunal!) au dat recurs bine motivat d-nii M. Bontescu, Dr. Suciu, Dr. Străiţariu, B. Popovici, Dr. V. Bontescu, Dr. Radu, şi toată floarea inteligenţei române, care nu mai doreşte îngreunarea poporului cu noua sarcină, mai ales nesimţindu-se aci o lipsă serioasă a unui nou cuib de maghiarisare, că doar' ei au gimnasii în Petroşeni, şi în Orăştie şi şcoale reale în Deva. Pe temeiul acestor motive suntem siguri, că şi forurile superioare nu vor aproba hotărîrea representaţei orăşeneşti a Haţegului.

„Bal albastru" — la unguroaice. Balul albastru de bun renume al românimei sibiiene, sĕ vede că a plăcut până şi „patrioatelor" coconiţe maghiare de pe undeva, că aflăm, că dşoarele maghiare din Muncaciu au hotărît sĕ dee în 20 Sept. (vor fi şi dat) uu „bal albastru", la care toate sĕ se presinte în haine de batist albastru indigen, fabricaţie din patrie, vezi d-ta! Şi dau acest bal în favorul societăţii „Magyar Védő-Egylet", societate nou organizată pentru a însufleţi publicul maghiar, *de a nu mai cumpĕra nimic dela firme strĕine,* ci numai producţie din ţeară, ungurească! Vor sĕ reînvie societatea de apărare contra industriei şi comerciului austriac, ce fusese la modă prin anii şasezeci, dar a adormit în grabă, din cause binecuvêntate (că erau siliţi a cumpĕra dela Neamţ, neaflând cele de lipsă în ţară). Azi află timpul potrivit a reînvia.

Şi ne imitează dar, frumoasele fecioare maghiare dela Muncaciu, dând şi ele — bal albastru, serios prin simplitatea lui, şi nobil prin scopul sĕu național. O, de-am putea înregistra la iarnă, că şi damele române dau celor maghiare revanşul: imitêndu-le şi ele pe acelea în ce priveşte *scopul* balului: scop național economic de primul rang!...

„Reuniunea meseriaşilor rom. din Sibiiu" s'a decis a preda pentru a. 2-a oară frumoasa şi interesanta pesă teatrală »*Sâmbăta morţilor,* dramă în 5 acte de Raupauch, localisată de T. V. Păcăţian. Piesa probabil că sĕ va mai representa de 2—3 ori.

In contra emigranţilor în America. Se scrie din New-Yorck, că departamentul comercial american a înaintat guvernului o rugare, că sĕ iee mĕsuri grabnice în contra potopului de oameni, câţi buni câţi nebuni, ce dau năvală din toată lumea, spre America. Ştirile spun, că guvernul vede şi el lipsa de a lua mĕsuri de oprire a fugarilor spre America, şi va aduce în curând lege în privinţa asta. Ear' în lege are de gând sĕ pună că opritor un esamen al celor-ce vreau sĕ păşească pe pământ american. Celce nu dovedeşte destulă şcoală, destulă ştiinţă pentru a putea sĕ se lupte în marea de lume isteaţă şi instruită de acolo, va fi respins dela ţĕrmuri şi trimis unde-'l milue Dumnezeu în alte părţi.

Nici nu-'i mirare, căci prea o iau azi toţi, cei cu pricepere, ca şi cei mărginiţi, spre America. Se duc mii de inşi, cari nici aici nu pot trăi. Cum vor trăi acolo, unde tot omul e o şopârlă, un uliu, o vulpe?

Rectificare. Pe pagina ultimă a foaiei, la „Poşta Redacţiei" s'au strecurat unele greşeli în rĕspunsul care e de a se ceti:

Dlui *„Non quis sed quid din Poplaca"*. La dorinţa expresă a Dtale îţi rĕspund în „Libertatea" următoarele:

Dacă eşti din Poplaca, — etc.

*

— In numĕrul nostru trecut s'a strecurat o eroare de tipar în articolul întitulat: „Reuniunea II-a din Deva", şi anume: Filia Beclean nu are 2800 membri după cum am anunţat, ci numai *380* membri.

Bine-ar fi de-ar fi aşa! Un ziar din Cluj (Ujság) scrie din prilegiul adunării Asociaţiunii la Timişoara, plin de admirare, faţă cu lucrurile sĕvêrşite de Asociaţiune. Spune că Asociaţiunea a arangeat până acum o mulţime de expoziţii, biblioteci poporale, prelegeri economice pentru popor, Enciclopedia, şcoala de fete, museul național, a înfiinţat şcoli agricole pentru economi, agenturi de împărţire de maşini economice, publicaţiuni cari îndrumă pe popor la pescuitul cel rentabil, etc., cercetări şi scurtări archeologice pentru desgroparea monumentelor vechi istorice ale străbunilor, — şi câte bunătăţi toate.

E departe de noi sĕ desprețuim resultatele mult-puţin unilaterale, mai mult pentru inteligință ca pentru popor, ale Asociaţiunii. Dar în faţa făptuirilor pe care fantasia scritorului dela Cluj, le atribue Asociaţiunii pe ghicite, crezênd el, adecă, că Asociaţiunea bine condusă negresit a şi îmbrăţişat aceste lucrări toate, — trebue sĕ scoatem un oftat plin de regrete zicênd:

Bine-ar fi, zĕu, sĕ fie aşa!

Dar bunul cetitor sĕ va mira, de unde aceasta admiraţiune a ziarului din Cluj pentru Asociaţiune? Lucrul e simplu de tot. O pişicherie Ziaristică: El atribue aceste lucrări Asociaţiunii „valache", numai pentru-ca sĕ poată lovì în comitelul Kulturegylet-ului din Cluj, că de ce nu sĕ apucă şi el de aceste lucrări, de cari de cele mai multe, Asociaţiunea l'a întrecut şi — nu s'a apucat!...

Vezuvul, puternica gură de foc din Italia, a început din 25 Sept. sĕ arunce iarăşi lavă. Odichnise mai mult timp. Acum ferbe iară. Acuncă lavă (cenuşe şi petri, zgură de foc), la înălţime de 150 metrii peste vêrful sĕu! Aceea cade apoi pe păreţii lui în jos, până la mari depărtări. Noaptea e o vedenie minunată.

Bravură deosebită. In Dobriţin s'a aflat un viteaz cum mai rar: S'a rămăşit un flăcău zidar cu altul, că el muşcă cu dinţii un cuiu de fer roşu, când ferul e aşa de moale că de n'ar arde, de fapt l'ai putea rupe şi cu dinţii. Şi a şi făcut prostia: A rupt cuiul roşu, şi a dobândit rămăşagul de 2 coroane, — dar aşa şi-a ars gura, că va trebui sĕ zacă măcar două sĕptĕmâni.

Băile de aur din comit. Hunedoarei, bogate în aur, argint şi aramă, au atras atenţia capitaliştilor mari din străinătate. Precum aflăm, băile dela ***Porcurea*** îşi schimbă stăpânul: au fost cumpĕrate cu 1.500.000 cor. de o societate de Nemţi, care va mai băga pe-atîta capital în ele pentru a le înălţa pe un nivel cu cele de la Brad. Căci aur şi argint e mult în aceste băi, în fie-care tonă de piatră 8—10 grame de aur. Băile vechi dela ***Sĕcărêmbu,*** proprietate a familiei domnitoare şi a erariului ungar, încă trec în proprietatea unor *englezi,* cari vor să le exploateze mai raţional, cu mijloace pe picior mare. Din băile dela Fericel, Almaşe, Fizeşi, Stănija şi Căraci, încă vor fi cumpărate unele de către englezi. Băile de aramă din ţinutul Devei, încă vor fi cumpĕrate de Nemţii cari iau pe cele de la Porcurea.

Marea nenorocire a unor peregrini. Sute de credincioşi merseseră pe ziua de 14 Sept. (Stă-măria mică după calendarul nou) la Mariapocs (com. Sabolci). Intorcându-sĕ în procesiune, pe jos, spre casă, în piaţa comunei Nyirbakta s'au culcat sara sĕ odichnească aşa grămadă, care unde a ajuns. Erau însĕ şi câteva căruţe cu peregrini, căruţe grele, —

Accident în strada Chir Ipsilante.

„Ieri, trecênd pe strada din titlu, am vĕzut tumult pe stradă. Dau sĕ vĕd, şi aflu, că o biată femee „stande pede" în stradă, a născut o babă bĕtrână de 80 de ani.

Ştirea a produs o sensaţie care a născut un dorgatoriu pentru mine, din partea directorului. Mi-a zis sĕ pun frêu stilului meu. Dar' zimbea cea-ce m'a făcut sĕ cred că e mulţumit. In sfîrşit, eu înţĕlegeam cum am sĕ fiu gazetar de „sensaţie".

A treia zi, spre seară, treceam prin grădina „Cismegiu". De odată aud ceva din tufiş. Mĕ apropiu înotând în beznă.

La trupina unui arbore, văzui un copilaş în faşe. Plângea sĕrmanul — de urît.

Abia era născut — bagseamă şi nu ştia ce-'i: urîtul în lume.

'L-am lăsat la „faţa locului" şi am alergat la redacţie, unde am dat ştirea următoare:

Minunea din Cismegiu.

„Un arbore din grădina Cismegiu, a născut un copil sănĕtos".

Urmarea acestei ştiri a fost că mi-am pierdut postul de riporter. Mi-am luat de nou meseria de mai nainte, meseria de gazetar care — vinde ziarul.

M'am retras cu glorie: a rîs tot Bucureştiul.

La doi ani am întrat în armată. Am făcut'o fără incidente. Ca soldat nu m'am revoltat, decât odată.

Tinerimea dela Universitate făcea demonstraţie împotriva străinilor din Bucureşti, cari disprețuiau limba Românească, ducênd în sala teatrului „național" o limbă străină.

Ne-a scos sĕ împrăştiem — demonstraţia.

Un grec striga poruncitor: daţi în „mojici", şi noi am dat „la comandă".

Mi-se rupea inima. Dar' ce sĕ faci? Presa e în mâna lor, — deci avem mânile legate.

Am eşit dela armată şi, după nţică trudă, am ajuns de unde am plecat, am ajuns conducĕtor la tramvaiul electric.

Mĕ simt bine. Când mi-am ocupat postul, directorul tramavielor mi-a zis: „Cască ochii, Niţă Papălapte! Sĕ nu cumva sĕ calci şi sĕ nenorocești vre-un străin, vre-un ciocoi, — că presa e în mâna lor şi ne nimicesc. Ce priveşte „mojicii", asta-'i alta. Cu dînşii o aplanăm mai uşor".

Ţin postul meu de trei ani şi nu mi-s'a întêmplat decât un singur incident: am strivit cu tramwaiul un om biat. Era tatăl meu, cel adevĕrat, — aşa am cetit altă zi în gazete.

Păi, — cine 'l-a pus în cale?

In sfîrşit, nu ştiu, care avem sĕ ne plângem: Eu împotriva lui că m'a adus în lume, ori el, că 'l-am trimis din lume?

La toată împrejurarea eu rĕmân tot Niţă Papălapte, fost gazetar, sergent şi conducĕtor de tramvaie electrice.

Bon jour!

Cluj, 1904. *Sirius*

PSU Cluj / Central University Library Cluj

și spăriindu-se caii uneia din aceste căruțe încărcate cu oameni, au luat'o la goană nebună înainte, nime nu i-a mai putut opri, — și au trecut în galop peste mulțimea culcată în piață zdrobind cu copitele coastele, capurile, mânile oamenilor și femeilor, și rupându-le sub roatele grele! La o fată de 19 ani i-a întrat copita în pept, doi copii a unei femei ce-i dusese și pe ei cu sine, au fost omorîți pe loc. Fata numită și copiii au rămas morți acolo, iar 19 inși, femei și bărbați, au fost răniți greu, de moarte, și 20 de inși răniți mai ușor, A fost acolo un vaer și-o plânsoare și-o jale, ca în iad!

Budapesta, după cea mai nouă numărare făcută de curênd, a trecut, ca număr de locuitori, peste cifra de *800.000.* Și abia nainte cu 20 de ani, prin 1882—3, n'avea decât 400.000. In douăzeci de ani s'a îndoit cifra locuitorilor ei. Interesant e însă în treacă aceea, că unele ziare maghiare nu să pot bucura de acest spor însămnat, căci, zic ele, mai mult de a 4-a parte sunt Jidani! Deci cel puțin tot al patrulea om în Pesta, e Jidov. Și aci-'s numărați numai cei cu nume rămase jidovești, dar cel puțin jumătate și-au maghiarizat numele de nu-'i mai cunoști decât după — nas, și de pe faptul, că la sărbătorile Jidovești, închid și ei bolta, ca și cei cu numele vechiu! Iar așa socotind, tot al 3-lea om e jidov! Iar unde e atâta jidovime, vai de bine!

Bravura ziariștilor ruși. Ziarele mai mari din lume, câteva engleze, franțeze, americane, germane și, firește, rusești, și-au trimis raportori anume pe câmpul de rězboiu, cari să le telegrafieze îndată ce s'a întêmplat mai însămnat.

Lupta mare dela Liaojang, firește a pus în lucrare febrilă pe ziariști, fiecare voia să telegrafeze ziarului său cât mai amănunțit cele văzute. Corespondentul lui Times din Londra și alui New-Jork-Herald din America, voiau să trimiță mult-mult despre cele văzute acolo, dar censura iaponeză i-a oprit, căci ei prea spuneau verde și ce-i bine dar și ce-'i rău la Iaponezi. Văzênd asprimea censurei iaponeze, cei doi corespondenți s'au hotărît pentru o bravură, carele face multă cinste. In o noapte viforoasă după luptă, ei s'au aruncat pe cai, și conduși de un chinez, haid în fugă pân'la Niucivangul-vechiu. Aci s-au pus pe o luntre deschisă chineză și au pornit pe rîu în jos spre Inkan, unde puteau avea un telegraf bun. Pe rîu n'au putut merge mult, din pricina furtunei. S'au dat dincolo de țărmur și au mers în marș sforțat, pe jos, 32 chilometri pân'la Iukan. Aci au dat apoi telegrame cum au vrut și cât au vrut. Corespondentul lui *„Times"* a telegrafat întreg decursul luptei în 2700 cuvinte! Censura iaponeză negreșit că-i scurta grozav telegramele de-'i cădeau ei în mână, pantru-că ea nu lasă decât ce-'i bine despre sine, iar corespondentul lui „Times" deși să înclină neaintea bravurei și a disprețului de moarte a soldaților iaponezi, — recunoaște și aceea în telegramele sale, că câștignl Iaponezilor la Liaojang a fost numai un „succes negativ", căci resultatui luptei n'a stat mai pe departe în proporție cu încordarea și jertfa adusă! Faptul, că Kuropatkin a putut să-'și retragă armata spre Nord fără a fi adus în încurcală de Kuroki, căci cu puternicele lui aripe și ariergardă să coperea cu succes de atacurile lor, — dovedesc pe deplin dreapta apreciare a situației de către corespondentul lui „Times"

Urșii în sat. In satul Căbești (din Bihor) de multă vreme locuitorii au băgat de samă, că urșii coboară dela munte până la marginea satului bine aproape. Zilele trecute însă, spaimă mare a cuprins și pe bieții oameni: Intr'o dimineață văd că pe uliță să plimbă patru urși puternici, ca la ei acasă! Foamea i-a făcut îndrășneți de tot. Au fost alungați cu pușcături.

Avis! Luni în 3 Octomvrie la 8 ore dimineața să va ținea la poliția din loc, obicinuita controlă a foștilor soldați la honvezi. Căpitanul poliției locale a esmis o publicație prin care provocă pe toți honvezii din reservă, reserva întregitoare și cei concediați a să insinua în timpul și la locul amintit cu pasurile lor militare.

MAI NOU

Procesul III. al „Libertății".

Secția lui Jeszenszky reinviată?

Primim din Pesta următoarea știre, despre a cărei autenticitate n'avem ce ne îndoi:

Budapesta, 28 Sept. n. 1904.

Ziarului D.-Vstră »*Libertatea*« 'i-se pregătește al III-lea proces de presă. Părintele Moța par'că scapă zilele astea. Deci trebue făcut rênd de altul în locul lui!

De astă-dată aflu dela un om ce știa bine lucrurile, că e împrocesuată poesia istorică »*Roata dela Bělgrad*« scrisă de dl *Vasile E. Moldovan* și publicată în numărul 25 al »Libertății«. Tinărul autor e încă închis (la Cluj) și politica de naționalități a lui Tisza îi pregătește o nouă judecată.

Precum adecă aflu, procesul acesta se pornește la poruncă »de sus«. Strașnicul Tisza Pișta pare că a reînființat inchizitorica *secție de naționalități alui Jeszenszky*, de pe timpul vestitului Bánffy, în ministeriul de interne, și biuroul de inchiziție începe a da semne de vieață. Căci de aici din ministeriul de interne, s'a atras atenția procurorului suprem din Cluj, asupra primejdioasei poesii, care reînvie povestea legendarului *Horea* la *Impăratu*, și 'i-s'a dat să înțeleagă că un proces pe această temă ar fi »binevenit« atât la Cluj cât și la Pesta: la Cluj că ar da prilegiu unui viceprocuror ușurel, să se scoată nițel ca mai greu la iveală (à la groful Lázár în procesul-*Iancu*), ear' la Pesta ar fi un bun reclam al secției către stăpânul seu! Și așa procurorul suprem din Cluj va fi recercat deja procuratura să pornească procesul, care va lovì în prima linie și mai greu în autor, tinărul *V. E. Moldovan*, a doua în foaia »*Libertatea*« pentru-că a publicat poesia.

Avênd în vedere graba cu care se »resolvă« atari chestii, avem nădejde a asista la noua producție patriotică în curênd, doar' în Decemvrie a. c.

BIBLIOGRAFIE.

In editura librăriei Ciurcu din Brașov au apărut *Istoria Universală*, pentru clasele superioare ale școalelor medii, de Ioan *Petroviciu*, prof. gimnasial. Volumul I. Evul vechiu. Prețul *2 cor.*

*

A apărut: *Noul Abecedar*, de *Dr. Petru Șpan*, împreunat cu călăuza noului Abecedar. Prețul *40 fil.*

POSTA REDACȚIEI.

Celui anti-muscălesc.

„Fructele amatoare" —
Ți-a pus lira la răcoare.

Credem că ne-am înțeles.

*

Dlui *„Non guis sed guid din Poplaca"*. Dacă ești din Poplaca — Te înțeleg. Intreabă pe Moța ce-a pățit cu „Fântânile fermecate" în Poplaca. De-altfel când îți știu numele cu plăcere răspund, că ce și cât am făcut și eu pentru Asociațiune. Până atunci pentru liniștea D-Tale îți spun că sunt membru ordinar în desp. „Deva" și tocmai acum am parte — poate însemnată la pregătirile, ce să fac pentru primirea despărțământului „Astrei" la Hunedoara.

Cu stimă
Vasile C. Osvadă.

Mulțumită publică.

La fondul „Masa studenților" dela gimnasiul public român gr.-or. din Brad, au întrat dela 1/14 Iulie până 14/27 September, a. c., următoarele adunări mărinimoase:

1. Dela „fondul gimnasial din Brad", ca cunună eternă pentru fericitul Ioan Groza, protopresbiter în Halmagiu, vicepreședinte al representanții gimnasiale, reposat la 6/VIII. 1904, 20 cor. 2. Alexandru Furdui înv. Abrudoraș, 2 cor. 3. Manasie Iar, preot în Simeria din causa alegerei prof. Dr. Pavel Oprișa de director gimnasial în Brad, 4 cor. 4. Ioan Stefănesc, preot Beriiu ctt. Timiș, 2 cor. 5. Dr. Aurel Cioban cand. de adv. în M.-Radna din causa logodnei sale cu dșoara Alimpia Hamsea, celebrată la 18 Septembre a. c., ca rescumpărare a anunțurilor de logodnă 30 cor.

Binefăcătorii dăruitori primească espresiunea profundei mulțumite!

Brad, 14/27 Septembre 1904.

Comisiunea administrativă.

Vin de vênzare.

Subscrisul am de vênzare trei buți mari cu vin de cel nou.

EMIL ANDRAE
Orăștie.
3—3 Strada ferarilor.

ASIGURĂRI
≡ contra focului ≡

în condițiile cele mai **favorabile,** cu premii mai ușoare ca la alte bănci, primește

„Assicurazioni Generali"

cea mai mare bancă de asigurări din AUSTRO-UNGARIA.
Are numai fonduri proprii (avere agonisită în cei 70 ani de când există) *228 milioane coroane.* In fiecare an crește această puternică bancă, cu câte *20,000.000 coroane,* creștere curată.

Fiind așa bogată, și la prețuirea pagubelor de foc e mai culantă ca ori-ce altă bancă!

In ORĂȘTIE are agentură principală care primește asigurări. — A să cere informațiuni la administrația acestei foi!

Inserțiuni și Reclame cu prețuri moderate, primește Administrația acestei foi.

Fondată în 1903. *Fondată în 1903.*

„Tipografia Nouă"
în Orăștie.

TIPOGRAFIA aceasta este provăzută cu cele mai bune mijloace technice și fiind bine asortată cu tot felul de caractere de litere din cele mai moderne, este pusă în posițiune de a putea executa ori-ce comande prompt și cu acurateță, precum: **Opuri și broșuri, placate, bilete** de **logodnă** și **cununie, carte** și **epistole, couverte în toată mărimea, note, circulare** și **preț-curenturi, bilete de vizită,** după plac și cerere, **registre și imprimate** pentru toate speciile de serviciuri, **bilanțuri, compturi, adrese** și **anunțuri.** — Tipărituri de tot felul pentru băncile românești. — Asigurăm totodată pe cei-ce doresc a ne onora cu comandele d-nealor, că pe lângă promptitudine și acurateță, ne vom nisui ca lucrările săvîrșite în această Tipografie, să fie lipsite și de erorile de tipar.

Prețuri foarte moderate! — Executare repede!

Editor și redactor responsabil **Nicolae Oprișiu.** Tiparul propriu, **„Tipografia Nouă"**, în Orăștie.